

ההגנה על מידע פרטי של ילדים ברשת

תוצאות מחקר שנערך ע"י עמותת "אשנב" – "אנשים למען שימוש נבון באינטרנט" באוקטובר 2009.

תמצית מנהלים

מתוך מחויבות ל"שימוש נבון באינטרנט" ועל רקע התחושה שקיים איסוף מידע אישי על ילדים ברשת בצורה בלתי ראויה או בלתי חוקית, החליטה עמותת "אשנב" לחקור נושא זה. המחקר בוצע על ידי חברי ומתנדבי עמותת "אשנב" ומטרתו הייתה למפות את אתרי האינטרנט הישראלים הנגישים לילדים והאוגרים מידע עליהם מתוך ראייה כוללת כי יש להגן על ילדים ברשת משתי סכנות עיקריות: (1) שימוש במידע אודותיהם על ידי גורמים מסחריים ו(2) ניצול מידע שילדים חושפים אודות עצמם ברשת לצורך התחקות, בילוש והטרדה. יו"ר העמותה, ברוך הינוך, ציין, כי הסוגייה עלתה בעקבות פניות של הורים לעמותת "אשנב" – אנשים למען שימוש נבון באינטרנט" בטענה, כי ילדיהם נדרשים למסור פרטים אישיים, לצורך גלישה באתרי ילדים ומשחקים.

בראייה משפטית, מסתבר שדיני הגנת הפרטיות העוסקים בשימוש במידע לצרכים שיווקיים כלל לא דנים בסכנה של חשיפת מידע וולונטרי על ידי ילדים לזרים ברשת. מחקר זה דן בשימושים השונים של איסוף מידע אישי ופרטי על ילדים ברשת וביכולת לעשות בו שימוש תוך הנחה כי ילדים אינם מסוגלים לתת הסכמה מודעת לשימוש במידע, ותוך הבנה כי השימוש במידע על ילדים עשוי לאפשר מניפולציות רבות יותר הן בתחום השיווק והפרסום והן בתחום ההטרדה, הבריונות והאלימות.

במהלך המחקר נבחנו 32 אתרים המיועדים לילדים. רשימת האתרים נבחרה על פי [דירוג 100 האתרים המובילים בישראל](#) של אלקסה ועל פי אינדקסים נוספים (1, 2, 3). אתרים אלה נסרקו ונחקרו כדי לבחון האם הם מבקשים מילדים מידע פרטי, לרבות שם, כתובת או טלפון, ומהי מידת מעורבות ההורים במתן מידע זה על ידי הילדים באתר. בנוסף, נערכה בחינה מקיפה יותר, של מדיניות הפרטיות ותנאי השימוש באתרים אלה, על מנת לבחון באיזו מידה אתרי האינטרנט מצהירים על העברת המידע האישי הנאסף מהילדים לגורמים מסחריים ומי יכול לעשות שימוש במידע זה.

ניתוח הממצאים מעלה כי אתרי אינטרנט המיועדים לילדים אוספים מידע רב, ולעתים רב מדי, אשר עשוי לפגוע בילדים ועצם איסופו אינו עומד בקנה אחד עם שימוש נבון ברשת. מצאנו כי קרוב ל-60% מאתרי האינטרנט שנבחנו ומיועדים לילדים אוספים, באופן קבוע, מידע אישי על ילדים (ולא מידע התנהגותי) בלי לבקש את הסכמת הוריהם. ממצא זה, יחד עם ממצאים אחרים המפורטים בדוח, מציייר תמונה מדאיגה בנושא האינטרנט הישראלי ומצביע כי יתכן והסכנה האורבת לילדים אינה בריונות, פדופיליה או הטרדה אלא דווקא שימוש במידע זה לצרכים מסחריים.

בעקבות ממצאי המחקר – מעלה עמותת "אשנב" 2 המלצות עיקריות:

- א. יש לנסח אמנה שעליה יחתמו מנהלי האתרים שמסדירה שימוש במידע פרטי של ילדים בצורה של הסדרה עצמית.
- ב. יש להגביר את פעילות ההסברה בקרב הורים כדי שהם ישקלו בזהירות את השימוש של ילדיהם באתרי אינטרנט וילמדו ויחנכו אותם לסכנות הקיימות.

1. ניתוח המצב המשפטי

איסוף מידע בישראל, ככלל, נשלט על ידי חוק הגנת הפרטיות. הוראות החוק קובעות כלל לגבי איסוף מידע, ללא אבחנה בנושא גיל נשוא המידע. הכלל הוא כי על כל מאגר מידע המכיל מעבר ל-10,000 נשואי מידע או משמש למטרות עסק או דיוור ישיר (סעיף 8 לחוק הגנת הפרטיות); מעבר לחובת רישום המידע, ניתנת לנשוא המידע הזכות לעיין ולתקן, וכן הזכות לבקש את מניעת השימוש במידע אודותיו. מנגד, תקנות הגנת הצרכן (פרסומת ודרכי שיווק המכוונות לקטינים) דנות בשימוש במידע אישי של קטין ואסורות על פרסומת תוך שימוש במידע אישי של קטינים ללא הסכמת הוריהם, וכן איסור על שימוש במידע אישי על פרטים שנמסר על ידי אחר ללא הסכמתו.

מנגד, הכללים בארצות הברית נוקשים יותר. חוק הגנת הפרטיות על ילדים באינטרנט (COPPA) שנחקק בשנת 1998 אוסר כליל על אגירת מידע אישי על ילדים מתחת לגיל 13 ללא הסכמת הוריהם; בין היתר, נאסר על שמירת שם פרטי ושם משפחה, כתובת, דואר אלקטרוני, מספר טלפון ונתונים אחרים שעשויים לאפשר גישה לאותם ילדים. הגישה האמריקאית מבינה ולוקחת בחשבון את חוסר היכולת של קטינים להבין את החשיבות של העברת מידע לאחרים וככזו מאפשרת שימוש נכון יותר על ידי קטינים.

למרות שתיקתו של חוק הגנת הפרטיות, ניתן לפרש אותו כך שילד מתחת לגיל 13 אינו מסוגל לספק הסכמה מודעת לשימוש במידע אישי אודותיו, ולכן כל אגירה של מידע תהיה פסולה. מעבר לכך, חוסר האפשרות לפי חוק הגנת הפרטיות לאפשר לנשוא מידע למחוק את המידע אודותיו (למעט מידע המשמש לדיוור ישיר) על פי רצונו מנתק את השליטה שיש לנשוא המידע הקטין מבחירה חופשית.

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות מבהיר כי הסכמתו של קטין יכולה להנתן רק לפעולות שקטין רגיל לעשות, ומסחר במידע אינה בגדר פעולות אלו. קטין נעדר היכולת להבין את ההשלכה המשפטית של דליפת מידע, של העברתו לגורמים זרים ושל שימוש בו לצרכי מסחר. מעבר לכך, קריאה של החוק דרך תקנות הגנת הצרכן מראה כי גם המחוקק הבין כי קטין אינו יכול ליתן הסכמה לשימוש במידע.

מן הניתוח השל המצב המשפטי עולה כי כל אגירה של מידע על ילדים ללא הסכמת הוריהם הינה פגיעה בפרטיותם.

2. מתודולוגיית המחקר

רשימת האתרים שנבחנה נבנתה מתוך רשימת 100 האתרים המובילים של אלקסה בישראל בחודש ספטמבר, וכן על בסיס שלושה אינדקסים נוספים (1, 2, 3). מבין מקורות אלו אותרו האתרים המובילים לילדים. כמו כן לקבוצת האתרים הוספו מספר שירותים שידוע שילדים גולשים בהם כמו אתר Youtube ושירות המייל של Walla. לצורך הניסוי פתחנו בשירות המייל של וואלה חשבון לילד/ה פיקטיבי/ת בשם **עמית אשנב**, תאריך הלידה הוא 9/9/1999, דהינו בגיל +10; אתר וואלה! למשל, אפשרו את השימוש למרות הגיל, לא נתבקשה הסכמה הורית ולא נעשתה כל פניה לעמית על מנת לוודא את פרטיו.

בסה"כ נבדקו 32 אתרים. לגבי כל אתר או שירות נבדק באיזו מידה האתר/השירות מבקש מהילדים שורה של פרטים אישיים, והאם מתן המידע הזה הוא חובה. הפרטים שנבדקו הם:

- א. תאריך הלידה של הילד
- ב. שמו האמיתי של הילד
- ג. כתובת הדואל של הילד
- ד. מספר הטלפון של הילד
- ה. כתובת מגורים מלאה של הילד

1. תמונה של הילד
כמו כן נבדקה השאלה האם נדרשת הסכמת ההורים למתן פרטים אלה על ידי הילד, ונבחנה מדיניות השמירה על הפרטים בתקנון האתר.
הממצאים המפורטים לגבי כל האתרים נמצאים [בטבלה המובאת כאן](#).

3. ממצאי המחקר

מצאנו כי מתוך 32 אתרי אינטרנט שנבדקו, רק 4 ביקשו את הסכמת ההורים בצורה מפורשת בעת ההרשמה לאתר 9 מהם (28.12%) לא דרשו הרשמה כלל. כלומר 13 מאתרי האינטרנט (40.62%) שנבדקו דורשים את הסכמת ההורים או לא אוספים מידע כלל (כמעט ששים אחוז מאתרי האינטרנט אוספים מידע פרטי על ילדים לא הסכמת הוריהם); 17 מהאתרים (53.12%) ביקשו מילדים את כתובת המייל ו-14 מהאתרים (43.75%) ביקשו מילדי את תאריך הלידה שלהם, 9 ביקשו את שמם המלא של הילדים ו-6 ביקשו את הטלפון ותמונה. 4 אתרים ביקשו את הכתובת בבית.

מתוך אתרים הדורשים הרשמה, 73.9% ביקשו את כתובת המייל ו-60% ביקשו את תאריך הלידה, 40% ביקשו שם מלא.

מצאנו עוד כי 59% מאתרי האינטרנט הכילו מדיניות פרטיות כלשהיא.

4. דיון

4.1 ניתוח מדיניות האתרים בנושא השמירה על הפרטיות

מיכאל בירנהק וניבה אלקין-קורן חקרו ומצאו כי מרבית אתרי האינטרנט בישראל כלל אינם עומדים מראש בדרישות הפרטיות הקיימות בדין הישראלי, וכי חלק ניכר מהם אינו מפעיל כלל מדיניות פרטיות ([Matter? Informational Privacy and Does Law](#), Niva Elkin-Koren & Michael Birnhack) [Online Compliance in Israeli Web Sites](#)) מבין האתרים שנבחנו, היה שימוש לא מבוטל בעוגיות [צד שלישי](#), וכן מספר אתרים הבהירו כי הם מעבירים את המידע לצדדים שלישיים. מתוך הבנה כי גם אתרים שמכילים מדיניות פרטיות עושות שימוש לרעה במידע, וכי חלק ניכר מאתרים אלה כלל אינם עומדים במדיניות הפרטיות שהם עצמם התוו, בחרנו לציין מספר דוגמאות:

חלק מבין האתרים הכילו הצהרות סתומות כמו "[הופ! אינטרנט מתחייבת לעשות שימוש במידע זה רק על פי המותר בחוק](#). הופ! אינטרנט מתחייבת שלא למסור את הפרטים האישיים של המבקרים לצדדים שלישיים בניגוד לדין" אשר מהן לא ברור כי אינן חולקות את המידע עם אתרים אחרים והצהרות כגון: "[במטרה להציג בפניכם פרסומות שונות, נגה נעזרת ועושה שימוש בשירותים שונים ו/או חברות שעושים שימוש במידע שאינו כולל את השם, הכתובת, כתובת הדואר האלקטרוני או מספר הטלפון שלכם וזאת למשל באמצעות הצבת ו/או זיהוי קובץ "קוקי" בדפדפן שלכם](#)"; כאשר ההתייחסות לנתוני גלישה לא הופיעה כשמירה של מידע פרטי. אתרים אחרים, כגון Tipico, השתמשו בשירותי צד שלישי כמו Analytics Google ולא דיווחו על כך [במדיניות הפרטיות שלהם](#), אתר בז הגדיל והצהיר [בהצהרת הפרטיות שלו](#) כי "בז אינו אוסף כל אינפורמציה פרטית המאפשרת את זיהויו של הגולש" אך השתמש במספר שירותי צד שלישי באתר, ביניהם תכנית השותפים [wesell](#) ואתר [impcounter](#) שלא מכיל כל [מידע אודותיו](#). טיפו הגדילו לעשות ואפשרו "לעשות שימוש בפרטי המשתמש ובמידע אחר הקיים בידי טיפו בקשר עם המשתמש לצורכי טיפו, לרבות שירות וסקרים של טיפו". כאשר "צורכי" (הטעות במקור -י.ק.) טיפו יכולים לכלול גם פרסום. כך גם אתר "מקושרים" שמבהיר כי "[למפעילי האתר זכות להעביר לצדדים שלישיים מידע מצטבר כלשהו אודות המשתמשים והנרשמים בו](#)".

ראוי לציון כי אתר BrainPop **הצהיר במפורש כי הוא עומד בהוראות COPPA**, למרות שאלה אינן חלות בישראל. כמו כן, ראוי לציון כי אתר מומו הפרה הבהיר **במדיניות פרטיות מפורטת** הן את השימוש במידע הפרטי והן את השימוש בעוגיות. כמו כן, אתר דיסני הבהיר כי **"בהתאם להרשאות כלשהן שתתן לנו, אנו עשויים לשלוח אליך חומר שיווקי ישיר אודות המוצרים והשירותים שלנו, או של צדדים שלישיים שנבחרו בקפידה, ולחשוף את המידע שלך לארגונים אחרים אשר עשויים לשלוח אליך תוכן שיווקי ישיר"**; ראוי לציון כי מדיניות הפרטיות המפורטת אכן מסבירה הכל, אך לא בשפה הנהירה לילדים.

ציון מפורש לגנאי יש ליתן לאתר **במבה**, אשר מופעל על ידי חברה מסחרית מהגדולות במשק ואינו מספק מדיניות פרטיות כלל לגבי השימוש במידע ואינו דורש הסכמת הורים על מנת להרשם ולאתר Shox, אשר למרות שמחזיק **תנאי שימוש** אינו מפרט כלל מהם השימושים שעושה במידע הפרטי.

כלומר, ניתן לומר שחלק ניכר מהאתרים שנבדקו אוסף מידע פרטי בלי להבהיר לבעלי המידע מהו השימוש שיעשה במידע ומיהם האנשים אשר זכאים לגשת אליו.

4.2 מתן הסכמה הורית למידע האישי הנאסף מהילדים

כפי שניתן לראות, **60% מהאתרים שנבדקו לא מבקשים את הסכמת ההורים בצורה מפורשת, גם אם הדבר מופיע בתנאי השימוש באתר**. לדוגמה, אתר לוגי **מאפשר להרשם** על ידי לחיצה על כפתור "קראתי והסכמתי לתקנון". רק בתוך התקנון מופיע כי "יש להחתיים את ההורים או אפוטרופוסים על הסכמה שלהם לכך שתעשו שימוש באתר בהתאם לתנאי שימוש אלו. לשם כך נא הדפיסו את התקנון הציגו אותו להורים ובקשו את חתימתם. חתימה זו תבטיח לכם ולהורים שאתם אחראים ובוגרים". דרך זו, לדעתנו, אינה מהווה הסכמה מפורשת של ההורים. היישום המשפטי אינו יכול להוות הסכמה ואינו יכול להיות שקול להסכמה הורית כאשר ניתן להרשם לאתר ללא קבלת כל מידע מזהה שאכן מדובר בהורה ולא בקטין.

5. המלצות ומסקנות

המסקנה העיקרית כי אתרי האינטרנט הישראלים המיועדים לילדים שומרים מידע פרטי ללא **הסכמת הילדים וללא הודעה לילדים מה יעשה עם אותו מידע**. אותו שימוש עשוי לפגוע בילדים, ואף **להוביל לשימוש בו על ידי חברות מסחריות המעוניינות לשווק מוצרים לילדים**. העדר מדיניות פרטיות והעדר קבלת הסכמה הורית מפורשת באתרים המיועדים לילדים הינה פרקטיקה פסולה, גם אם על הגבול של חוקית בישראל.

עמותת "אשנב" רואה מצב זה בדאגה רבה, וקוראת לציבור הרחב, דגש על ההורים להיות מודעים למצב חמור זה

עמותת "אשנב" – אנשים למען שימוש נבון באינטרנט" ממליצה לפתור בעיה זו בשתי דרכים מקבילות, הראשונה היא ניסוח של אמנת אתיקה שעליה יחתמו מנהלי האתרים שמסדירה שימוש במידע פרטי של ילדים בצורה של הסדרה עצמית. האמנה תבהיר כי (1) אתר אינטרנט לא ישמור מידע ופרטי קשר של קטינים מתחת לגיל 13, לרבות שם מלא, כתובת, כתובת מייל או מספר טלפון; (2) אך ורק בהסכמה מפורשת של הורי הקטין, ניתן יהיה לשמור כתובת מייל או שם מלא של קטין מתחת לגיל 13; (3) בשום מקרה, ומשום סיבה שהיא, אתר אינטרנט לא יעביר את המידע לצדדים שלישיים, לרבות גורמים מסחריים או גופים אשר הוא נמצא עמם בשיתוף פעולה; (4) האתר יבהיר, בצורה מפורשת ושאינה משתמעת לשתי פנים, כי נאסר על קטינים להעביר מידע אישי או פרטי קשר באמצעות האתר וינקוט צעדים משמעותיים לנטר פעילות של חשיפת מידע אישי; ו(5) האתר ימנה נציב פרטיות שיהיה ממונה על מימוש אמנה זו.

הבחירה באמנה ולא בחקיקה נובעת מאמונה כי חקיקה אינה הדרך המועדף להסדרת אתרי אינטרנט, ובמיוחד לא אתרים המיועדים לילדים ועשויה להוביל לצנזורה על הרשת או לפגיעה נוספת בזכויות של ילדים, כמו זכותם לגשת למידע ברשת. מעבר לכך, אמנה תאפשר הצבת תו גלוי בכל אתר המבהיר להורים כי אתר זה בטוח לגלישה לילדים.

מעבר לכך, מומלץ [לשנן את הוראות הגלישה הבטוחה של אשנב](#), וכן את [הוראות הגלישה הבטוחה באתר gov.il](#). יש גם לרענן הוראות אלה על מנת שיתאימו לעשור שחלף מאז ניסוחן. מומלץ עוד לחזק את הקשר ההורי והסמכות ההורית, ולגלוש יחד עם הילדים כדי להכיר את האתרים בהם הילדים מסתובבים. מומלץ לאפשר לילדים לשוחח עם ילדים נוספים שפגשו באתר, אבל לעודד אותם לא לפרסם פרטים אישיים ואולי אף להזין מראש פרטים שגויים באתרים על מנת להמנע מסכנות של שימוש לרעה במידע.

6. הודעה לעיתונות.

מחקר של עמותת אשנב מגלה: 60 אחוז מאתרי האינטרנט המיועדים לילדים אוספים מידע פרטי על ילדים ללא הסכמת הוריהם

60 אחוז מאתרי האינטרנט המיועדים לילדים, אוספים מידע פרטי על ילדים ללא הסכמת הוריהם. כך עולה ממחקר חדש שפרסמה "עמותת אשנב – אנשים למען שימוש נכון באינטרנט" באתר האינטרנט שלה – www.esnnav.org.il.

המחקר, שנערך על ידי חברי הנהלת אשנב - עו"ד יהונתן קלינגר ושוקי פלג, וע"י מתנדבי העמותה, סקר 32 מהמובילים באתרי האינטרנט לילדים בישראל, ומצא כי כ- 60 אחוז מהאתרים אוספים מידע על ילדים ללא הסכמה מפורשת מההורים. עוד מצא המחקר כי מתוך אתרי אינטרנט הדורשים הרשמה ומיועדים לילדים, 73 אחוז דרשו את כתובת המייל של הילד, ו- 60 אחוז ביקשו את תאריך הלידה. ב- 15 אחוז מהאתרים התבקשו הילדים להזין את הכתובת בבית.

החוקרים בחנו את מדיניות הפרטיות באתרים המיועדים לילדים, ומצאו כי בחלק ניכר מהם המידע מועבר לגורמים שונים עמם יש לאתרים הסכמים מסחריים, וכי חלק אחר מהאתרים כלל לא מפרטים מה נעשה עם מידע שנאגר על הילדים או על הרגלי הגלישה שלהם.

הדו"ח המלא, מצייר תמונה עגומה של אתרי האינטרנט הישראליים, ועומד בקנה אחד עם מחקר שנערך לאחרונה על ידי ד"ר מיכאל בירנהק וניבה אלקין-קורן ומצא כי פרטיות הגולש הישראלי מופקרת.

עו"ד יהונתן קלינגר, חבר הנהלת עמותת אשנב, אומר: "הרשלנות בה אתרי אינטרנט מוודאים את הסכמת ההורים לשימוש במידע פרטי שהם אוספים על ילדיהם, נמצאת בתחום האפור בחוק ונוגדת פרקטיקות מקובלות של הגנה על מידע".
עוד מוסיף קלינגר: "בעוד בארצות הברית ישנו חוק מפורש שאוסר על אגירת מידע על ילדים, בישראל טרם חוקק חוק מסוג זה, אך עדיין דרושה הסכמה של הורים לצורך שימוש במידע. למרות זאת בחרו רבים מאתרי האינטרנט לעשות שימוש לרעה במידע, ולא ליידיע את ההורים על השימושים שנעשה במידע שנאסף על ילדיהם".

ת.ד 170 בת ים 59101
טל. 03.503 2786 / פקס. 03.503 2786
www.eshnav.org.il / info@eshnav.org.il

אנשים לחטן שימוש נבון באינטרנט

ברוך הינוך, יו"ר עמותת אשנב, אומר: "בעקבות הממצאים מגבשת עמותת אשנב אמנת אתיקה שתכוון לאתרים המיועדים לילדים ותקבע נורמות ברורות לגבי אסור ומותר, תודא הסכמה הורית, ותחזק את הקשר בין הורים לילדיהם. הממצאים המדאיגים שעלו במחקר, מוכיחים כי יש מקום להגביר את החינוך והמודעות לשימוש נבון ברשת".

אודות עמותת אשנב:

עמותת אשנב - אנשים לשימוש נבון ברשת, הוקמה להנצחת ערן אדרת ז"ל, אשר שם קץ לחייו בשנת 1997 לאחר שהביע את רצונו להתאבד בפורום ברשת וחברי הפורום עודדו אותו וסיפקו לו הוראות. מאז הקמתה, עמותת אשנב עוסקת בהדרכה וחינוך ומקדמת פרויקטים בתחום השימוש הנבון באינטרנט. עמותת אשנב הדריכה אלפי הורים במקומות העבודה ולימדה אותם כיצד לתקשר עם ילדיהם שגולשים ברשת, ובמקביל מפעילה מתנדבים - חיילים שמדריכים עשרות אלפי תלמידי בית ספר ומחנכת לשימוש נבון ברשת.

לפרטים:

info@eshnav.org.il
03-5032786